

SNJEŽANA KORDIĆ

NAROD MOŽE NAZIVATI JEZIK KAKO GOD MU DRAGO

PIŠE: DENIS DERK

SNIMIO: DUŠKO MARUŠIĆ/PIXSELL

MOGAO BI SE NAŠ JEZIK ZVATI "ILIRSKI" ILI "ZUMBABUMBA", ALI ŽIVIMO U 21. STOLJEĆU I LINGVISTIKA NIJE ZAPOČELA NAŠIM ROĐENJEM, POSTOJI 200 GODINA

OSJETLJIVI KROATISTI Naši lingvisti mogli bi se malo ugledati u austrijske lingviste, švicarske, američke, kojima nije problem naziv njihova jezika

S

nježana Kordić hrvatska je lingvistica s poduljom sveučilišnom karijerom u Njemačkoj, koja je knjigom "Jezik i nacionalizam" što ju je lani u Hrvatskoj objavio Durieux, izazvala pravu buru u hrvatskoj javnosti. Ovih je dana bila zapažena gošća sajma knjiga i autora u Puli.

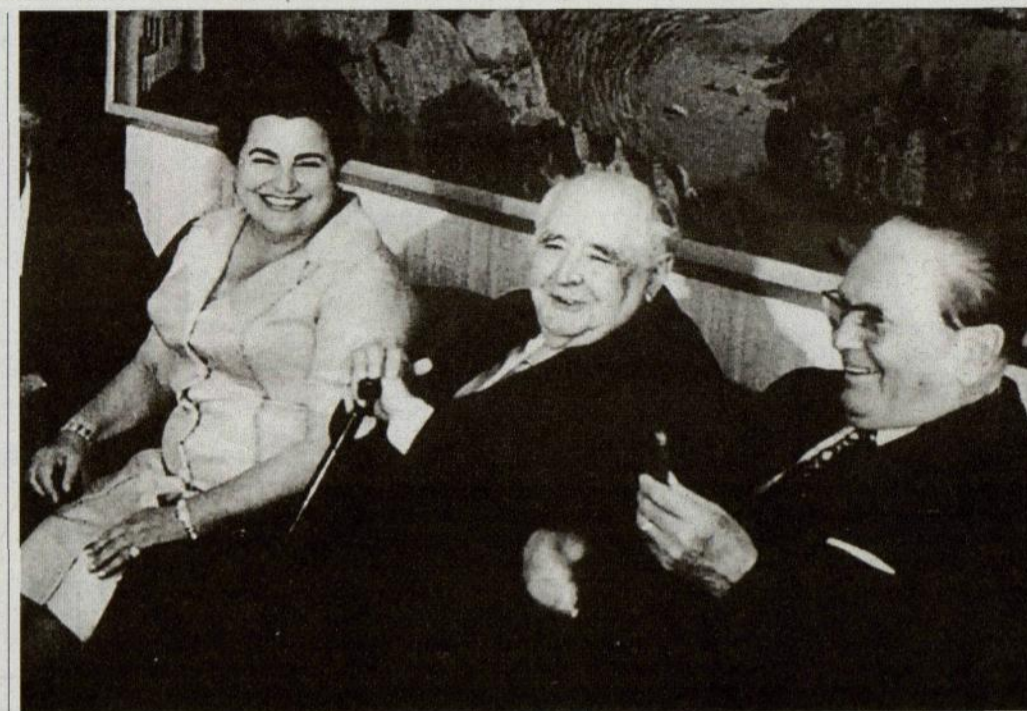
Snježana Kordić rođena je u Osijeku 1964. godine, gdje je 1988. završila studij kroatistike. Godine 1991. prešla je na Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje je primljena za asistenticu na Katedri za suvremeni hrvatski jezik Odsjeka za kroatistiku. U Zagrebu je magistrirala i doktorirala, a sveučilišni rad nastavila je u Njemačkoj, i to u Bochumu, Münsteru, Berlinu i Frankfurtu. Još 2001. godine u zagrebačkom časopisu Republika pokrenula je javnu diskusiju o bespućima kroatističke zbilje. Diskusija se pretvorila u polemiku koja bez prekida, i to vrlo žestoko, traje do današnjih dana.

Što je vama hrvatski jezik?
To je naziv koji sam koristila od najranije dobi pa do kraja školovanja. I to je ujedno naziv koji je koristila sva moja okolina i moji vršnjaci s kojima sam išla u školu i na vjeronauk u crkvi. U vezi s tim sjećam se, kad sam bila mala, u susjedstvu je provela jedno ljeto kod svoje bake jedna curica iz Austrije. Gledala je nas djecu kako se igramo na ulici, ali nije znala naš jezik. Bila je zbog toga nekako kao invalid, kao nijema, i mi smo je zvali njemuša. Zapravo, po tome uopće nismo bili originalni jer su još stari Slaveni u svojim susretima s germanskim plemenima vidjeli da s njima ne mogu razgovarati pa su ih nazvali Nijemcima. Zato danas imamo taj naziv Nijemci, Nemci i na češkom i na ruskom i na poljskom i kod nas. U tom dječjem iskustvu prvi sam put osvijestila da ima ljudi s kojima ne mogu razgovarati. Ali sam vidjela, kad joj je došla mama Austrijanka, da je mala njemuša ozareno s njom razgovarala, da je jako brbljava, a ja ništa nisam mogla razumjeti što govore. I onda još kad sam čula da taj jezik nije austrijski, jer takav jezik ne postoji, nego da je njemački, to me još dodatno zbunilo.

ŠTO PIŠE U DEKLARACIJI?

Je li točan dojam da vam se ne sviđa pojam materinski jezik?

Nema nikakve osnove za takav dojam. Ja izraz "materinski jezik" povremeno koristim kad mi treba kao i svatko drugi. Ali rijetko tko u svakodnevnici naziva svoj jezik materinskim, nego ga naziva kod nas hrvatskim. Ne treba ljude tjerati da mijenjaju svoje navike nazivanja. Neka nazivaju jezik kako žele. Već sam bezbroj puta rekla da narod može nazivati jezik kojim govori kako god mu je drago. A evo kako je izgledao moj prvi susret s onima koji su svoj jezik nazivali "srpski". Dok sam išla u osnovnu školu, moji su roditelji iznajmili dvorišnu kućicu u jednoj podstanarki iz Borova Sela koja je studirala na Poljoprivrednom fakultetu u Osijeku, zvala sam je teta Milica. Danas je ona profesorica na nekom fakultetu u Srbiji. Jako sam je voljela, često sam razgovarala s njom, jezik nije bio problem. Iako su za to kako je ona govorila neki rekli da je to srpski. I jasno, rekli su da je ona Srkinja. Meni je bilo malo čudno što nju potpuno razumijem iako govori drugim jezikom zato što je Srkinja, a onu curicu iz Austrije uopće nisam razumjela i ustoj njen jezik nije bio austrijski iako je ona Austrijanka, nego se taj jezik zove njemački. Danas, naravno, znam da znanost o jeziku definiše jezik kao sredstvo za sporazumijevanje. Koga razumijem, taj govori

"

Miroslav Krleža potpisao je Deklaraciju o položaju hrvatskog jezika, a ja u knjizi citiram njegovu rečenicu da su hrvatski i srpski jedan te isti jezik

moj jezik, a koga ne razumijem, taj govori strani jezik. Vidimo da je ključ svega toga razumljivost.

Zašto u knjizi "Jezik i nacionalizam" tvrdite da naziv srpskohrvatski jezik ima lingvističko pokriće?
Znate, ne bih imala ništa protiv da se za cjelinu zajedničkog jezika koristi u lingvistici naziv "hrvatski jezik". Kao što se za jezik Austrijanaca, Nijemaca i Švicaraca koristi naziv "njemački jezik". Mogao bi se taj naš jezik zvati i "ilirski", mogao bi se zvati i "zumbabumba", ali mi živimo u 21. stoljeću i lingvistika nije započela našim rođenjem, ona postoji već gotovo dvjesto godina, i u njoj podjednako dugo postoji stručni naziv kojim se kaže da je riječ o jednom zajedničkom jeziku. Nakon tako dugotrajnog postojanja dvodijelne oznake za taj jezik, reducirati u lingvistici sada na jednu komponentu značilo bi da se nešto bitno promijenilo sa samim jezikom, u opsegu jezika, a to nije slučaj. Ponavljam, to je naziv u znanosti i ne znači da ga obični ljudi moraju koristiti. Riječ je o različitim razinama. Jednostavno, ne može biti da je u lingvistici odjednom postalo zabranjeno da jedan višenacionalni jezik ima svoje ime.

Naši bi se lingvisti mogli malo ugledati u austrijske lingviste, švicarske, američke, kojima nije problem naziv njihova jezika. Austrijancima ne smeta nazivati svoj jezik samo imenom druge nacije, a kroatistima smeta u nazivu jezika vidjeti i ime druge nacije.

Neki naši jezikoslovci kažu da dvodijelni naziv nije dobar zato što ne sadrži Bošnjake i Crnogorce. Spada da se u nazivu jezika moraju vidjeti sve nacije koje govore tim jezikom. Ali u nazivu "njemački" ne vide se austrijska i švicarska nacija. Ni u nazivu engleski ne vide se nacije koje govore tim jezikom. Nijedan policentrični standardni jezik u svom nazivu ne nabraja sve nacije koje govore tim jezikom. Tvrdnjom da dvodijelni naziv ne valja kaže se da naziv nijednog svjetskog jezika ne valja.

U knjizi citirate i Krležinu rečenicu da su hrvatski i srpski jezik jedan te isti jezik koji Hrvati zovu hrvatskim, a Srbi srpskim. Zašto je Krleža onda potpisao Deklaraciju o položaju hrvatskog jezika?

Svi govore o Deklaraciji, uzdižu je u nekakav mit, a da malo tko zagleda što uopće u toj Deklaraciji piše. Ona nju potpuno razumijem iako govori drugim jezikom zato što je Srkinja, a o samom jeziku piše tek nekoliko rečenica, i one su više-manje obične i prihvatljive. Jedna je da treba poštovati nacionalne jezične posebnosti, što je najnormalnija stvar, iako su takvim isticanjem sugerirali da je netko ugrožavao te posebnosti, za što baš

nisu pružili previše dokaza. Druga rečenica je da svaki narod može nazivati jezik kako želi, a to ionako nitko nije dovodio u pitanje jer je čak i u Novosadskom dogovoru pisalo da je uvodjeli naziv samo za službene situacije. Uostalom, u Deklaraciji hvale Novosadski dogovor.

Citirate i brojne hrvatske jezikoslovce u rasponu od Jagića i Jonkeo do Katičića i Anića kao prilog svojim tezama o istovjetnosti jezika. Potpisujete li Katičićeve tvrdnje iz posljednjih godina?

Ja bih svima nama koji publiciramo savjetovala nešto. Svatko od nas ima određene šanse da doživi starost. Neki će od nas i u visokim godinama ostati u dobroj intelektualnoj formi, ali svakoga od nas mogu pogoditi i nekakve promjene na tom planu. Katičić je dao velik doprinos, ne doduše

Stav da četiri naroda ne govore različitim jezicima konstanta je kod mene, oduvijek. Ali voljela bih da vam mogu dati drukčiji odgovor. Zato što bih to voljela? Jer ne želim sugerirati da čovjek uvijek treba ustrajati na istim stavovima. Konkretno, ne treba ustrajati ako uoči da su pogrešni. U raznim drugim temama ja sam se zbog obrazovanja i mijenjala i odbacivala prethodne stereotipe koji su bili posljedica nedovoljnog znanja.

NIJEDAN JEZIK NIJE ČIST
Postoje li i u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori riječi koje forsira politika?

Nacionalizmom obilježena jezična politika koja je na djelu u Hrvatskoj zarazila je i naše susjede, koji se ugledaju na Hrvatsku jer ona ima prestižan status u regiji. U Srbiji ove godine jedna grupa književnika organizira jezične tribine na kojima koristi istu retoriku kao i naši kroatisti, retoriku tipa ugrožen nam je jezik jer prodiru u njega riječi iz engleskog i iz hrvatskog, propada narodno biće zbog toga i slično. U Crnoj Gori se srapslamske ove godine sukob između montenegrista koji žele intervenirati u jeziku i montenegrista koji žele pustiti ljude da slobodno govore. U Bosni i Hercegovini bankomati vam nude s lijeve

objavio u zagrebačkim Narodnim novinama 1851. godine. Znajući koliko se falsificira čak i povijest koju mi kao živi svjedoci pamtimo, ne treba se čuditi što se još više falsificira povijest iz koje više nema živih svjedoka. Jedna od apsurdnosti jest ta što je Vuk Stefanović Karadžić bio za ijekavicu i objavio "Rječnik srpskog jezika", dakle ne "Rečnik", a njegov suvremenik Ante Starčević zalagao se da se kod nas u Hrvatskoj prijedbe na ekavicu. Znači, da je bilo po njihovu, mi bismo danas govorili ekavicom, a Srbi ijekavicom.

Protivnica ste jezičnog purizma. Ali koliko tog purizma ima u Hrvatskoj koja nema ni zakon o jeziku i u kojoj se politika ne usudi arbitrirati između različitih pravopisa?
Određen oblik zakonskog reguliranja postoji unatrag desetak godina kada je u Ministarstvu prosvjete i športa donesena uredba o udžbeničkom standardu koja zahtijeva da se udžbenici purificiraju. Osim zahukalog izmišljanja i zamjenjivanja riječi u udžbenicima, imate istu pojavu i u jeziku administracije, a i na Hrvatskoj radio-televiziji. Dovoljno je da uspedite kako govore ljudi na ulicama, a kako spikeri na HRT-u, to je produkt jezične cenzure.

Školovani ste i stručno formirani u Hrvatskoj. Jeste li svih tih godina mijenjali stavove o hrvatskom jeziku?
Stav da četiri naroda ne govore različitim jezicima konstanta je kod mene, oduvijek. Ali voljela bih da vam mogu dati drukčiji odgovor. Zato što bih to voljela? Jer ne želim sugerirati da čovjek uvijek treba ustrajati na istim stavovima. Konkretno, ne treba ustrajati ako uoči da su pogrešni. U raznim drugim temama ja sam se zbog obrazovanja i mijenjala i odbacivala prethodne stereotipe koji su bili posljedica nedovoljnog znanja.

NIJEDAN JEZIK NIJE ČIST
Postoje li i u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori riječi koje forsira politika?
Nacionalizmom obilježena jezična politika koja je na djelu u Hrvatskoj zarazila je i naše susjede, koji se ugledaju na Hrvatsku jer ona ima prestižan status u regiji. U Srbiji ove godine jedna grupa književnika organizira jezične tribine na kojima koristi istu retoriku kao i naši kroatisti, retoriku tipa ugrožen nam je jezik jer prodiru u njega riječi iz engleskog i iz hrvatskog, propada narodno biće zbog toga i slično. U Crnoj Gori se srapslamske ove godine sukob između montenegrista koji žele intervenirati u jeziku i montenegrista koji žele pustiti ljude da slobodno govore. U Bosni i Hercegovini bankomati vam nude s lijeve

Snježana Kordić održala je predavanje na sajmu u Puli

"

strane izbor između engleskog, njemačkog i talijanskog, a s desne strane izbor između hrvatskog, bosanskog i srpskog.

Ne bi li lingvisti u načelu trebali braniti male jezike od onih moćnijih i većih, poput engleskog? Nije li to pitanje jezične ekologije?
Izgovorili ste lijepu riječ, ekologija, a mogli ste umjesto nje upotrijebiti riječ čišćenje, koja onda asocira na neke ružne pojave kao što je etničko čišćenje. Iz formulacije vašeg pitanja vidim da je potrebno objasniti neke osnovne stvari. Kao prvo, nijedan jezik nije čist, ni u povijesti nije postojalo neko stanje čistog jezika. Kao drugo, iako su svi jezici lingvistički gledano jednako vrijedni, ljudi se ipak neusporedivo više odučuju učiti engleski kao strani jezik, a ne na primjer poljski. Zašto? Zato što računaju da će imati mnogo više koristi od znanja engleskog nego poljskog. Engleski je prestižniji po broju govornika, po ekonomskoj snazi država u kojima se govori, po produkciji zabavljacke i tehnološke robe i po mnogo čemu drugom. I Hrvati se rukovode prestižom engleskog jezika, pa samoinicijativno i dobrovoljno u svakodnevnici koriste engleskim riječima. Nisu, dakle, one sebe nametnule, nego ih domaći govornici uzimaju i korištenjem prihvaćaju kao svoje

Knjigu "Jezik i nacionalizam" objavio je Durieux uz potporu Ministarstva kulture, što je izazvalo i sudsku tužbu Hrvatskog kulturnog vijeća protiv ministra kulture Biškupića

"

I Hrvati se rukovode prestižom engleskog jezika pa se samoinicijativno i dobrovoljno u svakodnevnici koriste engleskim riječima. Nisu, dakle, one sebe nametnule, nego ih domaći govornici uzimaju i korištenjem prihvaćaju kao svoje

Snježana Kordić
Jezik i nacionalizam

Knjigu "Jezik i nacionalizam" objavio je Durieux uz potporu Ministarstva kulture, što je izazvalo i sudsku tužbu Hrvatskog kulturnog vijeća protiv ministra kulture Biškupića